

CONCEPT 10 oktober 2023

‘Ondersteuningsprogramma Klimaatneutraliteit’ Unie van Waterschappen

1. INLEIDING

Op 14 oktober 2022 hebben de waterschappen in de Ledenvergadering van de Unie van Waterschappen unaniem de *Strategische visie ‘Op weg naar klimaatneutraliteit’* vastgesteld.¹ In deze strategische visie zijn stevige sectorale ambities opgenomen die verder reiken dan de nationale ambities:

De waterschappen:

- Kennen hun klimaatvoetafdruk en streven naar 100% klimaatneutraliteit in 2035;
- Streven naar 100% energieneutraliteit in 2025;
- Dragen in de regio bij aan klimaatneutraliteit en aan de energietransitie vanuit hun brede maatschappelijke verantwoordelijkheid;
- Benutten de transitie naar een circulaire economie als integraal onderdeel van klimaatbeleid;
- Benutten kansen in het klimaatbeleid voor de grote wateropgaven waarvoor zij zijn gesteld.

In diezelfde vergadering hebben de waterschappen ingestemd met de *Interbestuurlijke afspraken ‘Schouder aan schouder voor het klimaat’* (onderdeel van het Ontwerp Beleidsprogramma Klimaat van het Rijk). Daarin zijn procesafspraken opgenomen over de financiële bijdrage van het Rijk voor de uitvoering van de strategische visie van de waterschappen. Met deze bijdrage wordt de versterkte samenwerking tussen Rijk en waterschappen tot uitdrukking gebracht. Die samenwerking is recentelijk bekrachtigd in een verklaring van een *‘Verbond van Strategisch partnerschap tussen Rijk en Unie van Waterschappen op het snijvlak van energie, water en klimaat’* (oktober 2023). Dit verbond gaat ons wederzijds helpen bij het aangaan van de grote maatschappelijke uitdagingen die zich manifesteren op het snijvlak van de domeinen van energie, water en klimaat. Een groot deel van de focuspunten die in het strategisch partnerschap zijn benoemd komen terug in het voorliggende ondersteuningsprogramma. Het voorliggende ondersteuningsprogramma is geschreven in de geest van dit nieuwe partnerschap.

Handelingsperspectief en klimaatopbrengsten

In het streven naar 100% energieneutraliteit en klimaatneutraliteit worden alle mogelijkheden benut. Het handelingsperspectief daarvoor is beschreven en uitgewerkt. Berekeningen door Arcadis laten zien dat met de uitvoering van deze strategische visie minstens een reductie van 1,2 Mton reductie CO2-equivalenten kan worden gerealiseerd in 2035. Deze berekening ziet alleen nog op scope 1 en 2. De verwachting is dat de reductie uiteindelijk nog wel groter kan worden, omdat maatregelen op scope 3 (duurzaam opdrachtgeverschap en aquathermie nog niet zijn meegenomen, omdat deze nog niet kunnen worden gekwantificeerd). De afspraken en activiteiten van het voorliggende Ondersteuningsprogramma Klimaatneutraliteit passen binnen de kaders van de Strategische visie Klimaatneutraliteit en het strategisch partnerschap tussen Rijk en Unie. Deze afspraken behelsen stevige sectorale ambities, geen individuele resultaatsverplichting.

¹ Hierna genoemd: ‘Strategische visie Klimaatneutraliteit’

Programmadoel

Met het voorliggende ondersteuningsprogramma beogen wij om in de komende 3 – 4 jaar de realisatie van de verhoogde ambities te versnellen door de krachten van de waterschappen te bundelen. Het gaat daarbij om door de Unie van Waterschappen gecoördineerde activiteiten voor ondersteuning van haar leden op terrein van kennisdeling- en ontwikkeling en bij de realisatie van concrete projecten. Het gaat daarbij vooral om installaties voor productie van groen gas, aquathermie, waterstof en reductie van emissies van lachgas en methaan. Voor deze thema's zijn afzonderlijke deelprogramma's ingesteld. Daarnaast zijn energiebesparing, het tegengaan van netcongestie en circulaire economie belangrijke gezamenlijke beleidsdoelen die in het ondersteuningsprogramma eveneens een landingsplek vinden. In het afgelopen decennium zijn door de waterschapsector uitstekende resultaten bereikt met een programmatische aanpak, vaak met ondersteuning van het Rijk (zoals via Energieakkoord, RES en Green Deals). Dat geeft vertrouwen voor de komende jaren, zeker nu de koers met een ondersteuningsprogramma wordt voortgezet met commitment van het Rijk als partner.

Programmakosten versus projectinvesteringen

De bijdrage van het Rijk voor het Ondersteuningsprogramma met zijn deelprogramma's ziet op vergoeding van programmakosten, zoals kosten van programmamanagement, advies, onderzoek, personele inzet en administratie. De helft van deze programmakosten wordt gefinancierd door de Unie en de waterschappen (deels in kind) en de andere helft via een bijdrage van het Rijk aan de Unie. Projectinvesteringen worden geheel gefinancierd door de individuele waterschappen zelf. Voor het deelprogramma van lachgas geldt een bijzondere regeling, waarmee de realisatie van een omvangrijk monitoring-en onderzoekstelsel door het Rijk wordt gefinancierd met een subsidieregeling.

In tegenstelling tot de gemeenten en de provincies financieren de waterschappen de uitvoeringskosten van de klimaatmaatregelen uit de eigen belastingopbrengsten en worden hiervoor niet gecompenseerd door het Rijk. De jaarlijkse personele kosten voor de waterschappen zijn door het Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) in 2021 becijferd op gemiddeld € 23 miljoen voor de periode 2022 t/m 2024. Investeringskosten zijn daarbij niet meegerekend. De ROB voert eind 2023 een herijkingsonderzoek uit, waarbij ook investeringskosten in beeld worden gebracht.

Het driejarig ondersteuningsprogramma wordt gecoördineerd door Unie van Waterschappen met haar leden ten behoeve van de realisatie van de sectorale klimaatambities als vastgelegd in de strategische visie 'Op weg naar klimaatneutraliteit'. Eigen verantwoordelijkheid nemen is ons uitgangspunt van handelen.

2. BESTUURLIJKE AFSPRAKEN RIJK EN UNIE

In het kader van de met het Rijk overeengekomen interbestuurlijk afspraken *'Schouder aan schouder voor het klimaat'* is overeengekomen dat de waterschappen met het Rijk nadere bestuurlijke afspraken zullen maken voor uitvoering en ondersteuning van de strategische visie:

- De waterschappen leveren graag een maatschappelijke bijdrage aan een klimaatneutraal en circulair Nederland door hun waterbeheertaak klimaatneutraal uit te voeren en hun assets waar mogelijk in te zetten voor de energietransitie. In het perspectief van de verhoogde nationale klimaatambities leggen de waterschappen hun mogelijke bijdrage neer in hun strategische langetermijnvisie 'Op weg naar klimaatneutraliteit'. De waterschappen maken in de tweede helft van 2022 nadere bestuurlijke afspraken met het Rijk hoe zij dit kunnen doen en hoe het Rijk de waterschappen daarbij kan ondersteunen. (Blz. 60).
- De Waterschappen bekostigen hun uitvoeringskosten in beginsel met hun eigen belastinginkomsten. Met het Rijk wordt het gesprek gevoerd over de benodigde uitvoeringsmiddelen voor de mogelijke

situatie dat de opgave de wettelijke taken van de Waterschappen significant overstijgt. Dit gesprek vindt plaats in het kader van de hiervoor genoemde nadere afspraken met de waterschappen over ondersteuning van het Rijk bij de uitvoering van de strategische visie 'Op weg naar klimaatneutraliteit', die wordt vastgesteld in de tweede helft van 2022.

(Blz. 62).

- Het Rijk verkent samen met medeoverheden en netbeheerders oplossingsrichtingen voor de netcongestie problematiek. Zowel qua techniek en innovatie – het stimuleren van slimme oplossingen – als qua wet- en regelgeving. De waterschappen verkennen de ontwikkeling van hun rioolwaterzuiveringen tot smart energy hubs, waar opwek, uitwisseling en opslag van duurzame energie in samenhang met de lokale omgeving kunnen worden vormgegeven.

(Blz. 70).

Nadere bestuurlijke afspraken zijn neergelegd in het voorliggende ondersteuningsprogramma en in de 'Verklaring voor Strategisch partnerschap in Energie, water en klimaat'. In de laatste verklaring zijn diverse focusgebieden benoemd die grotendeels een plek hebben in dit programma.

Steun in de rug: Een financiële bijdrage van het Rijk van 50% van de programmakosten met commitment voor het Ondersteuningsprogramma Klimaatneutraliteit van de Unie van Waterschappen geeft een versnelling en is een aanmoediging voor de sector om op het ingeslagen ambitieuze pad voort te gaan.

3. PROCES

Op de meest relevante thema's is door de Unie van Waterschappen in het afgelopen jaar ambtelijk overleg gevoerd met EZK (en eerder ook BZK) voor het opzetten van een Ondersteuningsprogramma met deelprogramma's en een programmastructuur, inclusief het daarvoor benodigde budget. De wensen van de waterschappen zijn thematisch in deelprogramma's voorbereid en neergelegd en binnen het Ministerie voor en van EZK besproken en beoordeeld. Afsproken is dat de deelprogramma's worden gebundeld in een overkoepelende 'package deal' en dat hiervoor door het Rijk de benodigde gelden worden gevonden in de vorm van een subsidie. De financiering van het deelprogramma Lachgas wordt afzonderlijk vormgegeven door middel van een rijkssubsidie.

In de afgelopen maanden zijn, parallel aan de besprekingen met het Rijk, door de Unie van Waterschappen al de eerste voorbereidingen getroffen en is al kwartier gemaakt met VvZB en EFGF voor organisatie van deelprogramma's met invulling van personele deelname vanuit de waterschappen en benodigde inhuur van expertise. Zo is er bijv. met deelname van alle waterschappen al een eerste scan uitgevoerd naar geschikte rioolwaterzuiveringen met biogasproductie die potentieel in de komende jaren versneld zouden kunnen worden opgewaardeerd naar groen gas. Vergelijkbare initiatieven zijn genomen voor het deelprogramma voor lachgas.

4. ONDERDELEN VAN HET ONDERSTEUNINGSPROGRAMMA

Concreet ontvangt de Unie van Waterschappen steun voor het ondersteuningsprogramma in de vorm van budget voor organisatie, advies, onderzoek (technisch, juridisch governance) en personele capaciteit. Het ondersteuningsprogramma bestaat uit 9 thema's met 5 meerjarige deelprogramma's (*). Intern is binnen de Unie van Waterschappen ambtelijk afgestemd met Vereniging van Zuiveringsbeheerders (VvZB) en met de Energie- en Grondstoffenfabriek (EFGF). Aangezien een belangrijk deel van het ondersteuningsprogramma betrekking heeft op de afvalwaterzuivering, zal de uitvoering van het ondersteuningsprogramma in nauwe samenwerking met deze samenwerkingsverbanden worden vormgegeven.

Met 10 aandachtsgebieden en 5 versnellings- en ontwikkelprogramma's (asterix) wordt in gecoördineerd verband een basis gelegd voor de realisatie van de sectorale klimaatambities van de waterschappen. Elk van de 5 deelprogramma's zijn in bijlagen uitgewerkt.

Het ondersteuningsprogramma spitst zich toe op de belangrijkste thema's van de strategische visie en focusgebieden van het strategisch partnerschap, die de meeste impact hebben op de realisatie van de gestelde ambities:

1. Groen gas*
2. Waterstof*
3. Aquathermie*
4. Reductie lachgas*
5. Reductie methaan
6. Energiebesparing inclusief aardgas)
7. Netcongestie en smart energyhubs* (nog uit te werken)
8. Energie uit Wind en Zon
9. Vitale infra
10. Duurzaam GWW/circulaire economie

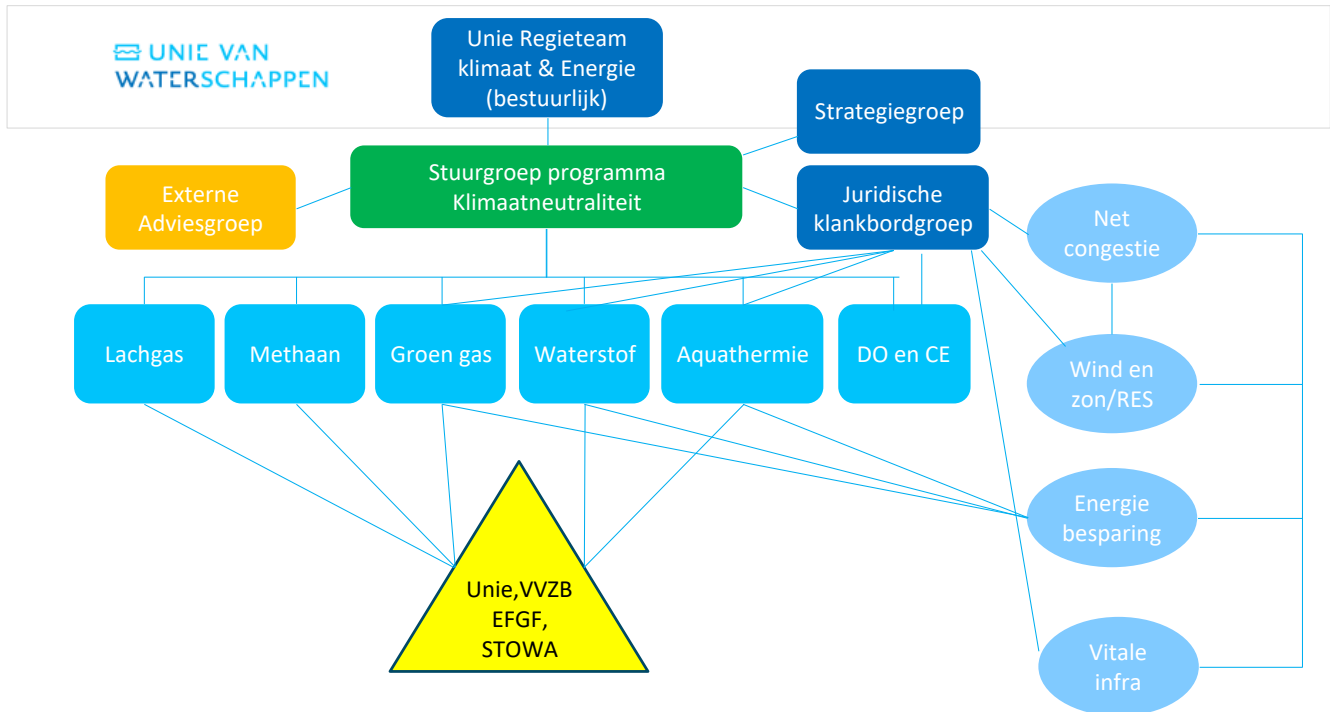
Programmastructuur

Voor thema's 1 t/m 4 zijn deelprogramma's ingericht met een min of meer vergelijkbare organisatiestructuur en werkwijze met trekker, themateam met deelnemende waterschappers en ondersteuning. Voor thema 7 van netcongestie/smart energyhubs is nog een versnellingsprogramma in voorbereiding. Elke deelprogramma heeft een eigen doelstelling met op te leveren producten en activiteiten met een daarvoor benodigd budget en inzet van de deelnemende waterschappen. Daarbij krijgen technische, financiële, juridische en governance aspecten aandacht. Knelpunten, kansen en risico worden benoemd en oplossingsgericht benaderd. Het karakter per deelprogramma is per onderwerp verschillend. Zo is het deelprogramma voor groen gas primair gericht op versnelling van bouw van installaties, terwijl dat voor waterstof meer is ingericht op ontwikkeling en demonstratie van installaties.

De deelnemende waterschappers brengen (exemplarische) projecten van de eigen organisatie in, zodat we praktisch en doelgericht te werk kunnen gaan. Een bijzondere juridische klankbordgroep wordt ingesteld om de knelpunten die zich bij de uitvoering van deze projecten voordoen te adresseren. Waar wenselijk wordt door de Unie een verbinding gelegd met de (nationale) programma's en interbestuurlijk met de VNG, IPO en Rijkswaterstaat.

De aansturing van het gehele ondersteuningsprogramma vindt plaats door middel van een ambtelijke Stuurgroep die verantwoording aflegt aan het bestuurlijke Regieteam Klimaat & Energie en de Unie Commissie Waterketens en emissies. Daarnaast is voorzien in de instelling van een bestuurlijke klankbordgroep waarvoor partners en deskundigen worden uitgenodigd, zoals STOWA, IPO, VNG, NetbeheerNL, Nederlandse Waterschapsbank en Rijkswaterstaat. Uiteraard is het Ministerie van EZK van harte welkom.

Organisatieschema

5. PROGRAMMA OVERZICHT

Centrale ondersteuning capaciteit bureau Unie van Waterschappen

Het volledige Ondersteuningsprogramma wordt aangestuurd, gecoördineerd en gefaciliteerd door de Unie van Waterschappen. Het Uniebureau is de spin in het web voor de coördinatie van de uitvoering van de Strategische visie Klimaatneutraliteit en het bewaken van de voortgang van de hoge sectorale ambities. Voortgangsrapportages worden uitgebracht naar het Uniebestuur en de Unie commissies.

Het programma is veelomvattend en hiervoor zijn minimaal 4 fte vereist. Het Uniebureau kan 2 fte leveren en verzoekt om budget voor het aantrekken van 2 fte om de ambities sectoraal te kunnen waarmaken.

Totaal kosten: €1.500.000

Bijdrage Rijk 50%.

1. Groen gas (Versnellingsprogramma)

Het Unieonderzoek naar opschaling van groen gas productie uitgevoerd door TAUW leverde een aantal concrete aanbevelingen om de groen gasproductie op RWZI's te versnellen. Deze aanbevelingen vormen de basis voor de volgende

- a) Programmakosten €1,9 miljoen verdeeld over 3 jaar (in de periode 2023 - 2026). Daarbij gaat het om programmamanagement, advieskosten, personele kosten van waterschappers binnen het programma, organisatie.
- b) Streefdoel is totale productie van 80 miljoen kuub groen gas in 2030 (2022 18 miljoen kuub).
- c) In de periode van het programma is het streefdoel 53 miljoen kuub groen gas op 15 rioolwaterzuiveringen in 2026. De projectkosten voor de waterschappen voor deze groen gasinstallaties bedragen naar schatting ruim €33 miljoen (voor het streefdoel 80 miljoen kuub in 2030 ligt dat in de orde van grootte tussen €75 – 100 miljoen). De kosten voor installaties om CO₂ af te vangen zijn daarin nog niet meegenomen. Naar verwachting bedragen deze enkele tientallen miljoenen euro.
- d) Ontwikkeling model-projectplan en rekenmodel business-case voor een groen gasinstallatie.
- e) Seminars voor de gehele sector om kennis te delen.
- f) Verkenning naar ontwikkeling aparte SDE++ categorie voor kleinere slibgistingen waardoor de financiële risico's voor waterschappen worden verkleind en de groen gas businesscase ook voor kleinere RWZI's interessant wordt.
- g) Subsidiemogelijkheden verkennen voor afvang en nuttige toepassing of vastlegging van CO₂.
- h) Onderzoeksagenda:
 - o Superkritisch vergassen kan het potentieel van energiewinning uit RWZI-slib aanzienlijk vergroten. Samenwerking met SCW. Er komt een demo-installatie voor zuiveringsslib. Onderzoeksbudget voor opschaling. Schatting € 200.000. In samenwerking met STOWA.
 - o Onderzoek naar groen gas uit maaisel ('sapfractie; ') via STOWA en demo-installatie. Onderzoek naar schatting. € 100.000 in samenwerking met STOWA.

Totaal programmakosten: € 1,6 miljoen verdeeld over 2024 – 2026 (ruim €0,5 miljoen per jaar).
Bijdrage Rijk 50%.

2. Waterstof (Ontwikkelprogramma H2 UvW)

- a) Programmakosten €1,2 miljoen verdeeld over 3 jaar (2024 - 2026).
Programmamanagement, advieskosten, personele kosten waterschappers, organisatie.
Daarnaast is een bijdrage van €100.000 opgenomen voor demo-installatie Hessenpoort (totale kosten
- b) Streefdoel realisatie 3 elektrolyzers op rioolwaterzuiveringen.
- c) Passend binnen bredere ontwikkeling smart energy hub.
- d) Projectinvesteringen waterschappen voor waterstof voor 3 locaties indicatief op €80 miljoen ingeschat t/m 2026.
- e) Doelstelling is verbreden en versnellen van de realisatie van elektrolyzers voor productie groene waterstof met oog op congestieproblematiek, energiebesparing en reductie lachgas.
- f) Realisatie binnen 3 jaar van 1 demo-installatie groene waterstof in Zwolle (Hessenpoort) in 2023 en 2-3 andere installaties opschaling in 2024. Demo Hessenpoort € 10 miljoen met €1,5 miljoen van waterschap (PPS-project). Tweede tranche van serie projecten verwacht in 2024 – 2025.
- g) Juridische experimenteerruimte productie waterstof op rwzi's (leidingen, levering en voor rwzi als 'smart energy hub'.

- h) Beantwoording van aantal technische onderzoeksvragen gericht op benutting zuurstof en warmte.

Totaal programmakosten: €1,2 miljoen (ongeveer 0,4 miljoen per jaar)
Bijdrage Rijk 50%.

3. Aquathermie (Versnellingsprogramma)

De kern van het versnellingsprogramma wordt gevormd door minimaal 15 TEA en TEO-gefocuste projecten. Bij de uitvoering van het locatie onderzoek worden de waterschappen aangemoedigd om hiertoe TEA- en TEO projecten te initiëren en uit te werken. Uit deze inspanningen worden de meest veelbelovende projecten geselecteerd. Enkele projecten uit “Warmte uit Water” en “Wetter Warmte” worden aan toegevoegd. Bij het selecteren van de projecten is het hoofddoel om een aanzienlijke impact te bewerkstelligen. Deze projecten zullen nauwgezet worden gevolgd en uitgebreid ondersteund op diverse vlakken, waaronder technisch, juridisch en financieel. Zowel uitdagingen als mogelijkheden krijgen de volle aandacht, en oplossingen worden aangereikt.

De betrokken waterschappen worden uitgenodigd om deel te nemen aan een 'Community of Practice', gericht op de realisatie van de projecten binnen het bereik van hun verantwoordelijkheden. Met het oog op het versnellen van de uitvoering worden diverse relevante standaarden overwogen, die in elk TEA- en TEOproces aan bod komen. Enkele voorbeelden hiervan zijn:

- Standaardcontractmodellen met warmtebedrijven en warmteleveranciers.
- Een richtlijn voor een stappenplan binnen TEA-projecten.
- Een plan voor het identificeren en beheersen van risico's.

Totaal programmakosten: €2 miljoen over 2024 t/m 2026 ongeveer (0,7 miljoen per jaar)
Bijdrage Rijk 50%.

4. Lachgas (Monitor- en onderzoeksprogramma)

De Unie van Waterschappen, de Vereniging van Zuiveringsbeheer en STOWA hebben een intensief 4-jarig onderzoeks- en ontwikkelprogramma Lachgas opgesteld. Daarbij is voorzien in meting en monitoring en reductiemaatregelen om via aanpassingen in processturing lachgasemissie te verlagen. Het gaat daarbij om alle 'hoog risico zuiveringen' en een aantal 'gemiddeld risico zuiveringen'. Dit programma moet leiden tot een onderbouwd en concreet voorstel voor aanpassing van het IPCC-protocol voor toepassing in de Nederlandse situatie (in afstemming CBS) en tot een concrete reductie. Er is voorzien in kennisuitwisseling en internationale samenwerking via het internationale netwerk van Unie en STOWA. Er wordt drie trekkers per werkspoor (inzicht, reductie en speelveld) voor 2 dagen p/w gedurende 4 jaar aangesteld voor de landelijke aansturing op het lachgasdossier, inclusief het maken van landelijke voortgangsrapportages, het beheer van de data en voor analyses tussen de RWZI's en waterschappen. De Unie zal in het versnellingsprogramma participeren. Daarnaast steken de waterschappen zelf veel inspanningen in het onderzoek. Met het totale programma is €18,9 miljoen euro gemoeid.

Totaal programmakosten: €18,9 miljoen (verdeeld over 4 jaar).
Bijdrage Rijk: €8,6 miljoen (45%)

5. Methaan (plan van aanpak)

Er is door de waterschapsector een sectoraal plan van aanpak opgesteld om de uitstoot van methaan bij de slibvergisting zoveel mogelijk te beperken. Via het versnellingsprogramma methaan zijn per waterschap per RWZI te nemen maatregelen in beeld gebracht om de methaan uitstoot te reduceren. Er wordt in samenwerking met de waterschappen, die al een bestaande businesscase hebben, onderzocht of de VEKI subsidie geschikt is voor deze maatregelen, waarvan de kosten vele tientallen miljoenen euro bedraagt.

Voorstel: Gebruik maken van VEKI subsidie

0,4 FTE programmamanager voor landelijke sturing op het methaan dossier.

Totale kosten: €150.000

Bijdrage Rijk 50%.

6. Energiebesparing

In het kader van de Trias Energetica, gaan waterschappen in eerste instantie aan de slag met energiebesparing. Dit mede ingegeven door de (Europese) opgave om 15% op gas te besparen en de verbreding van de Energiebesparing. Ook zal de Europese EED leiden tot verhoogde energiebesparingseisen. Ook door hogere waterkwaliteitseisen zal er intensiever gezuiverd dienen te worden, wat tot gevolg heeft dat er meer energie gebruikt zal worden. Inclusief de verwachte bevolkingsgroei, zal naar schatting 25% meer energie nodig zal zijn tot 2040.

Gevraagd wordt een financiële bijdrage van € 150.000 om tot een handreiking te komen voor de waterschappen om tot bovenwettelijke besparingen te komen. Hierbij zal een aanvullende mogelijke lijst van besparingsopties uitgewerkt worden, naast de bestaande EML-maatregelen, specifiek voor de waterschappen, inclusief businesscases. Met de Vereniging van Zuiveringsbeheerder wordt een organisatiestructuur opgezet. Daarnaast een 0,6 FTE in 2023 om de waterschappen te ondersteunen in het maken van concrete uitvoeringsplannen (75.000).

Totale kosten: € 225.000

Bijdrage Rijk 50%.

7. Netcongestie en smart energyhubs

De Unie van Waterschappen wil graag met het Rijk en de netbeheerders onderzoeken hoe bij te dragen aan de oplossingen voor de netcongesties en of hierover met de netbeheerders afspraken kunnen worden gemaakt. Opslag, conversie en vraagsturing zijn mogelijke oplossingen om de netcongestie te verlichten. Op al deze drie gebieden hebben de waterschappen mogelijkheden. Op verzoek van het Rijk heeft de Unie van Waterschappen diverse onderzoeken gedaan om rioolwaterzuiveringen te benutten als smart energy hub en om door middel van een slimme inzet van poldergemalen bij te dragen aan de balans in het elektriciteitsnet. Verkend gaat worden of WKK installaties kunnen worden benut, nu deze buiten werking worden gesteld als wordt over gegaan tot de productie van groen gas, zoals in de strategische visie van de waterschappen is voorgenomen.

STOWA is al een verkenning gestart met de waterschappen naar de mogelijkheden van flexibilisering en opslag met het oog op kansen en kwetsbaarheden in de eigen energie (E3B: betaalbaarheid, berouwbaarheid en beschikbaarheid). Dit onderzoek vindt plaats in afstemming met de netbeheerders. In aanvulling daarop gaat de Unie met alle waterschappen de concrete mogelijkheden verkennen. Daarbij gaat het vooral om de ruim 300 rioolwaterzuiveringen en honderden poldergemalen die we steeds meer zien als smart energyhubs. Opslagmogelijkheden worden hierin ook betrokken. Met deze omvang van zowel het verbruik als de opwekking van

energie en de verspreide ligging van de (grote) terreinen zouden de waterschappen mogelijk kunnen bijdragen aan de verlichting van netcongestie in het Nederlandse elektriciteitsnet. Denkbaar is dat in dit kader kansenkaarten worden ontwikkeld en mogelijk ook model-contracten met de netbeheerders. We gaan hiervoor een afzonderlijk Unie versnellingsprogramma zal worden ingericht, waarbij EZK, (LAN, smart energyhubs netbeheerders en provincies) zullen worden betrokken.

Totale kosten: € 100.000

Bijdrage Rijk: 50%

8. Energieopwekking met zon en wind (potentieelonderzoek)

Waterschappen beschikken over unieke assets en mogelijkheden om via het opwekken van duurzame energie bij te dragen aan CO2 reductie en aan de energietransitie. Waterschappen kunnen met het opwekken van elektriciteit met zonnepanelen en windturbines bijdragen. Naast het verduurzamen van de eigen bedrijfsvoering, kunnen de waterschappen hiermee ook een maatschappelijke bijdrage leveren. Ieder individueel waterschap heeft daarbij zijn eigen specifieke kansen en uitdagingen. Het wetsvoorstel dat waterschappen meer mogen produceren dan zij zelf gebruiken ligt ter consultatie en maakt netto-energieproductie mogelijk.

Noodzakelijk daarvoor is een voortdurende SDE++ subsidie met hekjes specifiek om de bedragen voor wind en zon. Dit bedrag met voldoende zijn om ook aandacht te hebben voor maatschappelijke randvoorwaarden om projecten te realiseren die goed inpasbaar zijn in de omgeving en op draagvlak kunnen rekenen. Daarnaast zal inventarisatie worden gedaan van mogelijkheden van multifunctioneel gebruik van assets bij de waterschappen. Daarvoor wordt een potentieelverkenning uitgevoerd.

Totaal kosten: € 100.000.

Bijdrage Rijk 50%.

9. Duurzaam opdrachtgeverschap en circulaire economie

Hiervoor heeft de Unie de strategie Duurzaam Opdrachtgeverschap Waterschappen (DOW) met een **Ondersteuningsprogramma** gemaakt. <https://unievandwaterschappen.nl/wp-content/uploads/2022/04/Strategie-Duurzaam-Opdrachtgeverschap-Waterschappen-2021-2030.pdf>.

Met deze strategie kan een grote bijdrage worden geleverd aan de reductie van broeikasgassen (scope 3). Dit houdt in dat samen met de waterschappen voor 5 groepen van assets (dijken, RWZI's, gemalen, persleidingen en oeverconstructies) met deze doelstellingen aan de slag wordt gegaan en medewerkers hierbij worden getraind klimaatneutraal en circulair in te kopen. Hiervoor worden 5 werkgroepen ingericht. Daarbij wordt een uitvoeringsagenda met IenW/RWS en medeoverheden opgesteld om samen te werken aan de ambitie om in 2030 bij de aanleg en onderhoudsprojecten in de GWW-sector klimaatneutraal en circulair te werken. De uitdagingen van de waterschappen en RWS komen sterk overeen. RWS heeft met steun IenW een strategie opgesteld, incl. plan van aanpak. Onze wens is om programmatisch in vergelijkbare zin te gaan werken.

Voor dit traject zijn al plannen uitgewerkt. I&W heeft voor 2023 financiële dekking gevonden voor de gewenste ondersteuning voor €100.000. Bij ondersteuning zijn fte's nodig voor 'oliermannetjes' en aanjaagteams met bijbehorende kennisproducten + monitoringsinstrumenten die de collega's

bij de waterschappen in de projectteams gaan helpen duurzaamheid in interne opdrachten en daaruit voortvloeiende projecten en werkzaamheden vanaf de start de plek te geven. Om in 2030 te kunnen zeggen dat de waterschappen in de GWW-sector klimaatneutraal en circulair werken.

Totaal kosten: Benodigd budget € 100.000

Bijdrage Rijk: 1

TOTAAL BUDGET

Thema	Benodigd budget	Kosten waterschappen	Bijdrage Rijk
Lachgas	€ 18,9 miljoen	€ 10,3 miljoen	€ 8,6 miljoen
Overige thema's	€ 7 miljoen	€ 3,5 miljoen	€ 3,5 miljoen
Totaal	€ 25,9 miljoen	13,8 miljoen	€ 12,1 miljoen